

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАТИКИ, ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ТА ІНФРАСТРУКТУРИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового інституту
інноватики, природокористування та
інфраструктури

" 31 " 2023 р.

Василь БРИЧ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної
роботи

" 31 " 2023 р.

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового інституту
новітніх освітніх технологій

" 31 " 2023 р.

Святослав ПИТЕЛЬ

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Екологічна культура та етика»

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Спеціальність: 101 «Екологія»

Освітньо-професійна програма

«Екологічна безпека та охорона навколишнього середовища»

Кафедра екології та охорони здоров'я

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції, год	Практ., год	ІРС, год	Тренінг, КПЗ, год	СРС, год	Разом, год	Залік (сем.)
Денна	III	6	28	14	3	6	99	150	6
Заочна	III	6	8	4	-	-	138	150	6

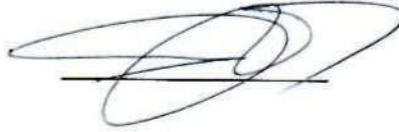
31.08.2023

ТЕРНОПІЛЬ - 2023

Робочу програму склав: канд. с.-г. наук, доцент Олександр Бондар

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології та охорони здоров'я, протокол № 1 від 28.08.2023 р.

В.о. завідувача кафедри

к. е. н. Леонід БИЦЮРА

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності «Екологія», протокол №1 від 30.08.2023 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності

к. е. н. Леонід БИЦЮРА

Гарант ОПШ

к. е. н. Леонід БИЦЮРА

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ТА ЕТИКА»

1. Опис дисципліни «Екологічна культура та етика»

Дисципліна – Екологічна культура та етика	Галузь знань, спеціальність, СВО –	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ЕСТ – 5	Галузь знань – 10 Природничі науки	Статус дисципліни вибіркова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів - 3	Спеціальність - 101 - Екологія	Рік підготовки: Денна - III Заочна - III Семестр: Денна – 6 Заочна –6
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти - бакалавр	Лекції: Денна – 28 год. Заочна - 8 год. Практичні заняття: Денна - 14 год. Заочна - 4 год.
Загальна кількість годин - 150		Самостійна робота: Денна - 99 год. Заочна - 138 год. Індивідуальна робота – 3 год. (КПЗ) – 3 год. Тренінг – 3 год.
Тижневих годин: Денна форма навчання: I семестр – 10 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю - залік

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Екологічна культура та етика»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Екологічна культура та етика» є формування знань з культури та етики екологічної поведінки, культурної та еколого-етичної свідомості враховуючи історичні та сучасні аспекти взаємодії людини та природи.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- набуття глибокої внутрішньої мотивації до оволодіння культурою та етикою екологічної поведінки
- різновекторної співпраці між викладачем і студентами під час аналізу етико-екологічних проблем;
- сприяння формуванню гармонійної особистості, культурно та екоетико зорієнтованого громадянина України;
- набуття здатності поширювати і пропагувати екологічну культуру та етику як актуальний сучасний спосіб життя.

2. Програма навчальної дисципліни «Екологічна культура та етика»

Змістовний модуль №1. Екологічна культура

Тема 1. Екологічна культура як діяльність

Поняття "культура". Екологічна культура. Екологічна життєдіяльність. Основні виміри екологічної культури.

Тема 2. Екологізація людської діяльності

Визначальні риси екологізації. Екологізація пізнання. Екологізація сільського господарства. Екологізація медицини. Екологізація виробництва. Екотелеологічна життєдіяльність. Екологізація духовно-практичної діяльності. Екологічний імператив.

Тема 3. Просторові обшири людської життєдіяльності

Поняття "ареал". Формування ареалу людства. Усталення цілісного образу планети. Розмірність залюдненого довкілля. Перспективи розширення ареалу людства.

Тема 4. Субстратно-процесуальна основа освоєння природного довкілля

Передумови людської діяльності. Субстратна основа життєдіяльності гомінід. Розширення елементної основи виробництва. Комунікативні структури. Ресурси первинні і вторинні. Перспективи субстратно-процесуальна основа освоєння природного довкілля.

Тема 5. Природні ресурси та їх використання

Природа як ресурс. Обмеженість природних ресурсів. Вода як ресурс. Ґрунт та мінерали. Корисні копалини. Використання потенцій атмосфери. Відходи та сміття. Живі істоти як ресурс.

Тема 6. Продовольчі ресурси і розвиток людства

Голод. Харчові потреби людини. Харчові потенції біосфери. Продовольче забезпечення. Шляхи розв'язання продовольчої проблеми. Соціокультурний статус їжі. Подолання голоду

Тема 7. Енергетична основа життєдіяльності людини

Енергетика біосфери. Ланцюги харчування. Інтенсифікація енергетики екосистем: природна та антропогенна. Історична еволюція енергоспоживання. Структура сучасного енергоспоживання. Перспективи розв'язання енергетичних проблем

Тема 8. Діяльність людини і екологічні кризи (проблема антиекологічності культури)

Поняття "криза". Сутність екологічних криз. Типологія екологічних криз. Природні екологічні кризи. Антропогенні екологічні кризи. Генетично-ієрархічна класифікація екокриз.

Змістовний модуль №2. Екологічна етика

Тема 9. Вступ до екологічної етики

Сутність екологічної етики. Зв'язок з іншими науками. Структура екологічної етики. Значення екологічної етики. Історія розвитку екологічної етики.

Тема 10. Головні концепції і напрямки в екологічній етиці

Екоцентриські моделі екологічної етики. Біоцентриські моделі. Екобіоцентриські моделі.

Тема 11. Концепція сталого розвитку

Поняття про сталий розвиток. Шляхи вирішення загальних екологічних проблем. Національні особливості переходу України на шлях сталого розвитку.

Тема 12. Теорія екологічної етики (цінності природи)

Цінності природи і природоохоронні мотивації. Права природи. Екологічна етика і природоохоронна естетика.

Тема 13. Міжнародне співробітництво та екологічна етика

Міжнародні об'єкти охорони навколишнього природного середовища. Основні принципи міжнародного екологічного співробітництва. Участь України у міжнародному екологічному співробітництві. Міжнародні організації з охорони природи.

Тема 14. Практичне застосування екологічної етики

Екологічна етика і народні традиції. Екологічна етика і релігія. Морально-релігійні мотиви захисту дикої природи.

**4. Структура залікового кредиту дисципліни «Екологічна культура та етика»
денна форма навчання**

	Кількість годин					
	Лекції	Практ. заняття	Індивід. робота	Тренінг, КПЗ	Самостійна робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Екологічна культура						
Тема 1. Екологічна культура як діяльність	2	–		2	7	Поточне опитування
Тема 2. Екологізація людської діяльності	2	2			7	
Тема 3. Просторові обшири людської життєдіяльності	2	–	1		7	
Тема 4. Субстратно-процесуальна основа освоєння природного довкілля	2	–			7	
Тема 5. Природні ресурси та їх використання	2	2	1		7	
Тема 6. Продовольчі ресурси і розвиток людства	2	2			7	
Тема 7. Енергетична основа життєдіяльності людини	2	–			7	
Тема 8. Діяльність людини і екологічні кризи (проблема антиекологічності культури)	2	–			7	
Змістовий модуль 2. Екологічна етика						
Тема 9. Вступ до екологічної етики	2	2		4	7	Поточне опитування
Тема 10. Головні концепції і напрямки в екологічній етиці	2	–			7	
Тема 11. Концепція сталого розвитку	2	2			7	
Тема 12. Теорія екологічної етики (цінності природи)	2	–	1		7	
Тема 13. Міжнародне співробітництво та екологічна етика	2	2			7	
Тема 14. Практичне застосування екологічної етики	2	2			8	
Разом	28	14	3	6	99	150

заочна форма навчання

	Кількість годин		
	Лекції	Практ. заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Екологічна культура			
Тема 1. Екологічна культура як діяльність	2	–	9
Тема 2. Екологізація людської діяльності		–	10
Тема 3. Просторові обшири людської життєдіяльності	–	2	9
Тема 4. Субстратно-процесуальна основа освоєння природного довкілля	2	–	10
Тема 5. Природні ресурси та їх використання		–	9
Тема 6. Продовольчі ресурси і розвиток людства			10
Тема 7. Енергетична основа життєдіяльності людини			9
Тема 8. Діяльність людини і екологічні кризи (проблема антиекологічності культури)			10
Змістовий модуль 2. Екологічна етика			
Тема 9. Вступ до екологічної етики	2	–	10
Тема 10. Головні концепції і напрямки в екологічній етиці	–	–	10
Тема 11. Концепція сталого розвитку	–	2	10
Тема 12. Теорія екологічної етики (цінності природи)	–	–	10
Тема 13. Міжнародне співробітництво та екологічна етика	–	–	10
Тема 14. Практичне застосування екологічної етики	2	–	12
Разом	8	4	138

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовний модуль №1 Екологічна культура

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.

Тема 2. Екологізація людської діяльності

Мета: ознайомитися з екологізацією людської діяльності

Питання для обговорення.

1. Визначальні риси екологізації.
2. Екологізація пізнання.
3. Екологізація сільського господарства.
4. Екологізація медицини.
5. Екологізація виробництва.
6. Екологізація життєдіяльності.
7. Екологізація духовно-практичної діяльності.
8. Екологічний імператив.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.

Тема 5. Природні ресурси та їх використання

Мета: ознайомитися із природними ресурсами та їх використання

Питання для обговорення.

1. Природа як ресурс.
2. Обмеженість природних ресурсів.
3. Вода як ресурс.
4. Ґрунт та мінерали.
5. Корисні копалини.
6. Використання потенцій атмосфери.
7. Відходи та сміття.
8. Живі істоти як ресурс.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3.

Тема 6. Продовольчі ресурси і розвиток людства

Мета: ознайомитися з продовольчими ресурсами і розвитком людства

Питання для обговорення.

1. Голод.
2. Харчові потреби людини.
3. Харчові потенції біосфери.
4. Продовольче забезпечення.
5. Шляхи розв'язання продовольчої проблеми.
6. Соціокультурний статус їжі.
7. Подолання голоду

Змістовний модуль №2. Екологічна етика

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4.

Тема 9. Вступ до екологічної етики

Мета: ознайомитися з екологічною етикою

Питання для обговорення.

1. Сутність екологічної етики.
2. Зв'язок з іншими науками.
3. Структура екологічної етики.
4. Значення екологічної етики.
5. Історія розвитку екологічної етики.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5.

Тема 11. Концепція сталого розвитку

Мета: засвоїти концепцію сталого розвитку

Питання для обговорення.

1. Поняття про сталий розвиток.
2. Шляхи вирішення загальних екологічних проблем.
3. Національні особливості переходу України на шлях сталого розвитку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6.

Тема 13. Міжнародне співробітництво та екологічна етика

Мета: ознайомитися з міжнародним співробітництвом та екологічною етикою

Питання для обговорення.

1. Міжнародні об'єкти охорони навколишнього природного середовища.
2. Основні принципи міжнародного екологічного співробітництва.
3. Участь України у міжнародному екологічному співробітництві.
4. Міжнародні організації з охорони природи.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7.

Тема 14. Практичне застосування екологічної етики

Мета: ознайомитися з практичним застосуванням екологічної етики

1. Екологічна етика і народні традиції.
2. Екологічна етика і релігія.
3. Морально-релігійні мотиви захисту дикої природи.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальні завдання з дисципліни «Екологічна культура та етика» виконуються самостійно кожним студентом на основі вільного вибору теми завдання. КППЗ охоплює усі основні теми дисципліни. Метою виконання КППЗ є поглиблення знань студентів у тих темах курсу, що найменш розглядаються у лекційних і практичних заняттях. При виконанні та оформленні КППЗ студент може використати комп'ютерну техніку, інформацію з Інтернету, статистичний, довідковий та інші необхідні матеріали. Виконання КППЗ вимагає від студентів навичок опрацювання статистичних показників, вміння робити еколого-економічні розрахунки, аналізувати і систематизувати використану інформацію, робити висновки та рекомендації щодо вирішення поставлених екологічних проблем. КППЗ оцінюється за 100 – бальною шкалою з наступним її переведенням у середньозважену величину в залежності від питомої ваги відповідної складової залікового кредиту.

Варіанти КППЗ з дисципліни «Екологічна культура та етика»

1. Які основні принципи екологічної етики?
2. Розкажіть про взаємозв'язок екологічної культури та сталого розвитку.
3. Як впливає забруднення повітря на здоров'я людини та навколишнє середовище?
4. Назвіть основні аспекти екологічної відповідальності в глобальному масштабі.
5. Яким чином індивід може сприяти збереженню біорізноманіття?
6. Поясніть поняття "екологічний відбір" та його значення для екосистем.
7. Розгляньте плюси та мінуси використання відновлювальних джерел енергії.
8. Як етичні принципи впливають на прийняття рішень у сфері охорони природи?
9. Які стратегії можуть бути застосовані для зменшення викидів парникових газів?
10. Порівняйте поняття "екологічна стійкість" та "екологічна стабільність".

Самостійна робота

№ п/п	Тематика
1.	Тема 1. Екологічна культура як діяльність Основні виміри екологічної культури.
2.	Тема 2. Екологізація людської діяльності Екологічний імператив
3.	Тема 3. Просторові обшири людської життєдіяльності Перспективи розширення ареалу людства
4.	Тема 4. Субстратно-процесуальна основа освоєння природного довкілля Перспективи субстратно-процесуальна основа освоєння природного довкілля
5.	Тема 5. Природні ресурси та їх використання Живі істоти як ресурс
6.	Тема 6. Продовольчі ресурси і розвиток людства Подолання голоду
7.	Тема 7. Енергетична основа життєдіяльності людини Перспективи розв'язання енергетичних проблем
8.	Тема 8. Діяльність людини і екологічні кризи (проблема антиекологічності культури) Генетично-ієрархічна класифікація екокриз
9.	Тема 9. Вступ до екологічної етики Історія розвитку екологічної етики
10.	Тема 10. Головні концепції і напрямки в екологічній етиці Екобіоцентриські моделі
11.	Тема 11. Концепція сталого розвитку Національні особливості переходу України на шлях сталого розвитку
12.	Тема 12. Теорія екологічної етики (цінності природи) Екологічна етика і природоохоронна естетика.
13.	Тема 13. Міжнародне співробітництво та екологічна етика Міжнародні організації з охорони природи
14.	Тема 14. Практичне застосування екологічної етики Морально-релігійні мотиви захисту дикої природи

8. Тренінг з дисципліни.

Тематика: Оцінка стану навколишнього середовища регіону

1. Екологічна культура як складова суспільного розвитку.
2. Вплив екстремальних умов на екологічну свідомість.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі навчання дисципліни «Екологічна культура та етика» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- заліково-модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів КПЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольна робота;
- інші види індивідуальних та групових завдань;
- залік.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Екологічна культура та етика» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3 (КПЗ та тренінг)
30%	40%	30%
1. Опитування (тестування) на заняттях: 8 теми по 5 балів – мах 40 балів. 2. Письмова робота – мах 60 балів.	1. Усне опитування (тестування) на заняттях: 6 тем по 5 балів – мах 30 балів. 2. Письмова робота – мах 70 балів.	1. Підготовка КПЗ – мах 40 балів. 2. Захист КПЗ – мах 40 балів. 3. Участь у тренінгах – мах 20 балів.

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1	Електронний варіант лекцій	1–14
2	Тестові завдання (електронний варіант)	1–14
3	Контрольні роботи (у т. ч. електронний варіант)	1–14

Рекомендовані джерела інформації

1. Биркович Т. І., Паламарчук С. П., Биркович В. І. Особливості прояву екологічної культури сучасної молоді в контексті екологічних викликів. Питання культурології, (39), 2022. С. 101–111. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.39.2022.256905>

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 16, ст. 70.

3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1991. № 41, ст. 546.

4. Про Червону книгу України: Закон України від 7 лют. 2002 р. № 434. Відом. Верховної Ради України. 2002. № 30. Ст. 201.

5. Андрущенко Т. В. Боголюбов В.М., Рідей Н.М. Екологічна етика і освіта для сталого розвитку // *Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку* : монографія; за ред. Н. М. Рідей, Л. М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. 412 с.

6. Екологічна культура особистості. З досвіду роботи закладів фахової передвищої освіти : метод. реком. Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2022. 207 с
7. Горун М. В. Пиріг Г. І., Файфура В. В., Федірко М. М. Екологія: навчальний посібник. Тернопіль, 2019. 156 с.
8. Скиба О. Екологічна культура як складова духовності сучасної людини. *Вісник Національного Авіаційного Університету. Серія: Філософія. Культурологія.* № 33.1: 2021. С. 146–149.
9. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 р. № 2707-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 1992. № 50, ст. 678.
10. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2017. № 29, ст. 315.
11. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 р. № 2354-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2018. № 16, ст. 138.
12. Основи токсикології та нормування антропогенного навантаження на навколишнє середовище : конспект лекцій / укладачі: І. Ю. Аблеєва, О. С. Дроздова. – Суми : Сумський державний університет, 2020. 260 с.
13. Zavelevsky E., Benoliel P., Shapira–Lishchinsky O. Retaining novice teachers: The meaning and measure of ecological school culture construct. *Teaching and Teacher Education*, 117, 2022, 103783. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103783>.
14. Nkaizirwa J. P., Nsanganwimana F., Aurah C. M. On the predictors of pro-environmental behaviors: integrating personal values and the 2-MEV among secondary school students in Tanzania, *Heliyon*, 8, 3, 2022, e09064, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09064>

Internet-ресурси

1. Міністерство екології та природних ресурсів України: офіційний сайт. URL: <https://menr.gov.ua/>
2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. <https://www.dsns.gov.ua/>
3. Державне агентство водних ресурсів України. <https://www.davr.gov.ua/>
4. Державне агентство земельних ресурсів України. <https://land.gov.ua/>
5. Державне агентство лісових ресурсів України. <https://forest.gov.ua/>
6. Державний класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10>
7. Положення про державну систему моніторингу довкілля. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF>
8. ДСТУ ISO 14001:2015 Системи екологічного управління. URL: http://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf.
9. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17#Text>.